

Pekitükiooper on alanud

Saabunud on aasta aeg, mil linnud tunduvad kadunud olevat. Vaid mõne põllu kohal võib näha tiirutamas üksikut hii-reviud või pajupõõsa ladvas varitsemas

hallõgijat. Metsaski on päris vaikne. Kannatliku ootamise peale võib kuulda ligineva tihaste, porride ja põialpoiste segasalga siutsatusi. Hämar mets peidab need pisikesed linnud okaspuude võrdesse ja nõnda jääb tihti selgusetuks,

mitu lindu ja liiki pea kohal parasjagu tegutseb. Kuid ekslik on mulje, et metsad on lindudest tühjad: meil talvitub 3–7 miljonit värvulist, kellest suur osa ei satu meie aedadesse ja akna taha ilmselt mitte kunagi.

FOTO: ARNE AIDER/WWW.LOODUSEMEES.EE

Päevalillemenetega maiustavad isane põldvarblane ja koduvarblane, emane ja isane leevike ning rasvatihane.

Ka külades ja linnades ei tule talvel linnupuudust ette. Seda eriti juhul, kui on üles riputatud pekitükki või seemneid täis toidumaja. Väikelindude toitja on õnnega koos, sest saab liigid kerge vaevaga selgeks õppida ning ühtaegu ka stsenaariumita tõsielusarja nautida. Selle „pekitükiooperi“ keskmes on Ramon Rasvatihase arvukas pere, kes soovib sõbralikult koos naabritega päevalillemenetega ja rasva kallal maiustada. Paraku on sihvkat hinnas ning nende ja sõjaka Roberto Rohevindi klanni vahel suureneb pingeline. Süžeepöördeid tekitavad nii Salomé Salutihane, kes hirmu-

tab kullihäirega teised seemneportsust eemale, kui ka sõjakas, sügelevate tiivanukkidega Silvio Sinitihane. Mõistagi on selles suhtedraamas arvukalt kõrvalosatäitjaid.

Pekitükiooperi nautimiseks peab aga kinni pidama teatud reeglitest. Väikelindude toitmist ei tohiks alustada liiga vara, toita ja toidumaja ümbrust puhastada tuleb regulaarselt ning kord alustatud toitmist peab jätkama kevadeni. Põhjalikumalt saab õige toitmisega kohta lugeda äsja ilmunud raamatust (vt lk 8), Eesti Ornitoloogiaühingu kodulehelt ja porikuu ajakirjast Loo-

dusesõber (5/2010). Partide, luikede ja teiste veelindude toitmist tuleb aga detsembriski veel kindlasti vältida, sest ränne neil alles kestab. Mida rohkem neid edukalt talveks Taani vetesse jõuab, seda vähem neid toiduga valesse kohta talvituma meelitatud linde meie silme all hakkub.

Seega – pidagem koduaias mees õigeid toitmisnippe ja kiigakem aegajalt ka jõe äärde ja põllule, metsa ja rannikule. Meil talvitub ju ometi miljonid linde!

Meelis Uustal

Metspart Vabadussilla all

Postimees, Tartu teated, 1933

„Neljapäeval [30.XI] lendas Vabadussilla alla metspart, kes omale asukohaks valis vabavee piirkonna silla all. Seal vees ja mudas lobistades, sai julge metslind publiku rohke huvi osaliseks. Part tegi neljapäeval ja reedel ka paar lendu Kvistentali poole. Nähtavasti ei leidnud ta omale paremat asukohta, sest ta oli varsti tagasi. Part on nähtavasti maha jäänud oma kaaslaste äralennul ning mõtleb nüüd talve siin üle elada.“ Praegu talvitub Tartus ka külmematel talvedel üle saja sinikael-pardi. Selle muutuse üheks põhjustajaks on kindlasti inimene.

Metspart Vabadussilla all.
Neljapäeval lendas Vabadussilla alla metspart, kes omale asukohaks valis vabavee piirkonna silla all. Seal vees ja mudas lobistades,

Talvituvad linnud ja nende vaatlemine

Igal sügisel kaovad paljud linnuliigid aedadest, parkidest ja metsadest vaikselt ja märkamatuult, rännates talvituma piirkonda, kus toidumuresid vähem. Putuktoiduliste liikide jaoks on selline käitumine ellujäämiseks hädavajalik, seemnetoidulistel on kodupaika jäämine toiduvarude poolest küll võimalik, kuid ometi rändavad lähemaid vahemaid ka nemad. Nii ongi novembris aknale koputavatest tihastest paljud Soome ja Vene „kodakondsusega“ läbirändajad. Esimesed pikemad külmad sunnivad siitkandist lahkuma ka nõrgemaid isendeid ja nii kujunebki enamasti detsembri alguseks välja külaliski paikne talilinnustik.

Talilindude uurimiseks on linnuhuvilistel juba üle kahekümne aasta olnud võimalus kaasa lüüa talilinnuloenduses, mis annab teavet liikide esinemise ja arvukuse muutuste kohta. Kuna selline loendus ei ole päris algajatele linnuhuvilistele jõukohane, korraldati 2010. a jaanuaris Eestis esmakordselt kõigile sobiv Talvine aialinnuvaatlus ehk TALV 2010. Niisugune ettevõtmine on mitmes Euroopa riigis juba väga populaarseks saanud. Vaatluse võlu on tema lihtsuses: tunni aja jooksul tuleb jälgida linde vabalt valitud kohas aias või pargis ning iga liigi kohta märkida üles vaid suurim korraga nähtud isendite arv. Kuna tegu ei ole teaduslikke tulemusi taotleva algatusega, ei ole mi-

Rasvatihane on Eestis kõige sagedasem toidulauakülastaja. Fotol on kaks laia musta kõhutriibuga isaslindu.

FOTO: TIIMO-MATI PALL

dagi hullu ka sellest, kui kõiki linde ei tunne, küll aga pakub see hea võimaluse seni tundmatud askeldajad endale selgeks teha.

2010. a võttis talvisest aialinnuvaatlusest osa 1072 linnusõpra 888 vaatluspaigast üle Eesti. See näitab, et selline ettevõtmine oli väga oodatud. Nii suur vaatlejate hulk võimaldab aastate jooksul saada juba usaldusväärset teavet inimasustuse läheduses talvituvate lindude liigilise koosseisu ja esinemissageduse ning nende muutuste kohta. Kuna koguni 97% vaatluskohtades linde ka toideti, võimaldab see ühtlasi infot koguda lindude toitumisharjumuste ja sellega seonduva kohta. Paljud vaatlejad kirjutasidki oma tähelepanekutest ning

seada teematikat on 2011. a vaatluse käigus plaanis rohkem uurida.

Talvituvate aialindude ja nende toitumise uurimine ei ole siiski esmakordne. Küllap mäletavad paljud linnuhuvilised 2000.-2001. a EOÜ talvise toitumise ankeeti, mille täitmisel osales umbes 250 huvilist. Ka selles paluti loetleda toidulauda külastavaid linnuliike, seega on andmed võrreldavad TALV 2010 tulemustega. Võrdlusest paistab silma leevikese, koduvarblase, salu-/põhjatihase, tutt-tihase ja siidisaba kohtamisageduse vähenemine ning muusträsta, rohevindi, hallvarese, pasknäärri ja haraka esinemise sagenemine. Võrreldavad talved olid siiski küllaltki erinevad, nagu ka andmete kogumise kestus ja meetodika, nii et suuri järeldusi sellest veel teha ei saa.

Võib aga nentida, et kümne aasta-ga ei ole muutunud väikelindude toitumise mured: varesed, harakad, tuvid ja oravad kipuvad endiselt toidumajadest matti võtma. Ka toidusegus sisalduva kaera suhtes ei ole seisukohad kümne-diga muutunud. Osa vaatlejaid kurdab, et kogu kaer põlatakse ära ja läheb raisku, teised aga kinnitavad, et varblased ja rohevindid lasevad kaeral hea maitsta. Märkatavaks erinevuseks on rasvapallide populaarsuse suurenemine, kuid selle põhjuseks on tõenäoliselt nende laialdasem tootmine.

Aarne Tuule

Talvise aialinnuvaatluse koordinaator

Talvine aialinnuvaatlus **TALV 2011** toimub 29.–30. jaanuaril 2011. a. Täpsemat infot saab internetist aadressil www.eoy.ee/talv või ürituse koordinaatorilt telefonil 58 002 869.

Levinumate talviste aialindude kohtamisagedus (liigi kohtamispaikade % kõigist vaatluspaikadest)

EOÜ toidulauaküsitlus 2000/2001		Talvine aialinnuvaatlus 2010	
Liik	%	Liik	%
Rasvatihane	98	Rasvatihane	95
Leevike	57	Sinitihane	59
Koduvarblane	55	Musträsta	47
Sinitihane	53	Rohevint	45
Puukoristaja	50	Hallvares	40
Suur-kirjurähn	40	Pasknäär	36
Salu-/põhjatihane	38	Harakas	35
Musträsta	38	Puukoristaja	34
Põldvarblane	36	Leevike	33
Rohevint	27	Suur-kirjurähn	30
Tutt-tihane	26	Põldvarblane	28
Siidisaba	23	Koduvarblane	25
Hallrästa	19	Salutihane	22
Harakas	15	Kodu-/põldvarblane	21
Sabatihane	14	Salu-/põhjatihane	18
Põhjavint	9	Hakk	14
Hallvares	8	Kodutuvi	12
Kodutuvi	6	Talvike	7
Siisike	6	Siisike	3
Talvike	5	Sinikael-part	2

Salu- ja põhjatihase määramisest

Salu- ja põhjatihane on ühtmoodi süsimusta „mütsiga“ halli karva linnud ja nende äratundmine teiste tihaste seas on lihtne. Meie linnustikus teisi nendesarnaseid liike ei ole. Kuigi tihaseid õnnestub tihti päris lähedalt vaadelda, on nende kahe liigi omavaheline eristamine üheks keerulisemaks ülesandeks. Valemääranguid leiab rohkesti internetist loodusfotode lehekülgedelt ja nende liikide määramine valmistab sageli ras-

kusi ka kogenud linnuvaatlajale. Soovitage igal linnusõbral sel talvel salu- ja põhjatihasele rohkem tähelepanu pöörata ning nende eristamist harjutada. Abiks on juuresolev joonis ja loomulikult linnumääraja.

Kuigi tundub, et salu- ja põhjatihase eristamistunnuseid on küllalt, ei anna enamik neist üksinda siiski täit kindlust liigi määramiseks. Nii on üsna varieeruv näiteks kurgulaigu suurus ning tiivalai-

gu heledus ja nähtavus. Põhiosa tunnustest sõltubki linnu asendist ja valgusest. Seega tuleks püüda kinnitust leida vähemalt kahele liike eristavale tunnusele. Peaaegu kindel võib aga olla põhjatihase hääles: tema venitatud ja kaugele kostev „dää-dää-dää“ ning kurblik laul on väga iseloomulikud. Suurema kogemuse korral saab neid liike eristada juba n-ö tunde järgi. Seega – harjutamine teeb meistriks!

Põhjatihane

Üldmulje: hall, tundub suure peaga

Pealagi
tuhm must

Põsk kuklani ühtlaselt
laialt hallikasvalge

Selja- ja tiivasulestik
hall, hele tiivalaik

Kurgulaik
suurem ja
hägusamate
piiridega

FOTO: ERKO HANSAR

Hää! kutsehüüd venitatud ja tänitav „dää-dää-dää“, laul kurblik langev „tiü-tiü-tiü-tiü“

Salutihane

Üldmulje: pruunikas

Pealagi
läikiv must

Põsk hallikas, kukla pool tumedam

Selja- ja tiivasulestik
ühtlaselt pruunikashall,
tiivalaik puudub

Kurgulaik
väiksem ja
konkreetssem

FOTO: AARNE VESI

Hää! kutsehüüd järsk „pistjä“ ning hoogne täristav „dädädädä“, laul ühtlane „dipdipdip“

Kas sina tunnend varblasi?

Suur osa inimesi ilmselt tunneb varblast või on vähemalt temast kuulnud. Üllatavalt vähe aga teatakse, et Eestis elab neid kaht liiki: põldvarblane ja koduvarblane. Või kui teataksegi, siis ei osata neid teineteisest eristada või ei vaevuta seda tegema. Miks muidu näeme linnuvaatluspäevade, talvise aialinnuloenduse jt ürituste ülestähendustes sageli ikka lihtsalt varblase nime.

Koduvarblase isas- ja emaslind

lase valgel põsel hästi nähtav must laik. Emaste ja noorlindude eristamine on neil liikidel keeruline, samuti on väga sarnased varblaste hääled. Aga kuna varblased on peaaegu alati salgas või paaris, siis õnnestub kindlasti ka mõnd isaslindu näha. Kuna kahe varblaseliigi segasalkasid esineb väga harva, siis võib isaste järgi üsna kindlalt ka emaste liiki arvata.

Põldvarblase isaslind

JOONISTUSED: MIHE LANGMAN
WWW.RSPB-IMAGES.COM

Linnuturismist Eestis ja mujal

Turism on üks kolmest maailma suurimast majandusharust, mis ületab rahaliselt käibelt näiteks auto- ja naftatööstuse. Maailmas üha enam populaarsust võitev linnuturism on üks selle osa. See on reisimine linnuvaatlemise eesmärgil väljapoole igapäevast elukeskkonda. Enamasti kasutatakse selleks linnugiide või reiskorraldajate abi. Linnuturism on väga spetsiifiline turismivaldkond: sellise teenuse pakkujal peavad olema head ja keeli valdavad giidid, kes tunneksid linde ja nende vaatluskohti, ning peale selle tuleb tal korraldada ka kõik muu tavapärase turismiga kaasnev.

Linnuturistide eesmärgid ja soovid on väga erinevad. Ühed soovivad lihtsalt linnuelamust saada, teistel on kindel liikide nimekiri, keda otsima tullakse (nn *twitcher* id). Põhiliselt on levinud rühmareisid, kuid reisitakse ka individuaalselt. Nooremad huvilised vaatavad ringi pigem omal käel. Keskmise reisi-teenust kasutav linnuturist on 60-aastane, maailmas palju rännanud ja laia silmaringiga inimene, kes võtab sageli kaasa ka oma elukaaslase.

Enamik linnuturiste tuleb riikidest, kus looduslikke metsamassiive ja märgalasid on vähe säilinud, ehk siis n-ö heaoluriikidest, nagu Euroopas Suurbritannia, Holland, Saksamaa, Itaalia jt, aga ka Ameerika Ühendriikidest, Austraaliast, Jaapanist ja mujalt. Neis riikides on linnuvaatlus kui hobi pöördvõrdeliselt looduslike alade vähenemisega üha populaarsemaks muutunud. Ainuüksi Suurbritannias on ligi 2 miljonit linnuhuvilist, Saksamaal 400 000, Eestisuuruses Hollandis 130 000, lähinaaberitel Soomes 15 000. Linnuturism on muutunud populaarsemaks ka eestlaste seas, kuid meil eelistatakse pigem omal käel reisida.

Ühine päevasündmuste kokkuvõtmine on linnuretke oluline osa.

FOTO: PEETER VISSAK

Linnuturistide sihtriigi valikul toimib samasugune loogika ümberpöörduvalt: reisitakse riikidesse, kus looduslikud elupaigad on veel hästi säilinud või kus on suur tõenäosus näha liike, keda enne mujal pole nähtud. Sellisteks sihtkohtadeks on maailmas üle saja riigi. Linnuturismi algusaastatel oli populaarne reisida kaugetesse maadesse, et kogeda eksootikat. Üha enam on aga hakanud suurenema huvi lähiriikide vastu. Euroopas on peamisteks sihtriikideks Soome, Rootsi, Bulgaaria, Ungari, Poola, Hispaania jt. Eestist on aga järjest rohkem hakatud rääkima kui ühest lähituleviku parimast sihtriigist.

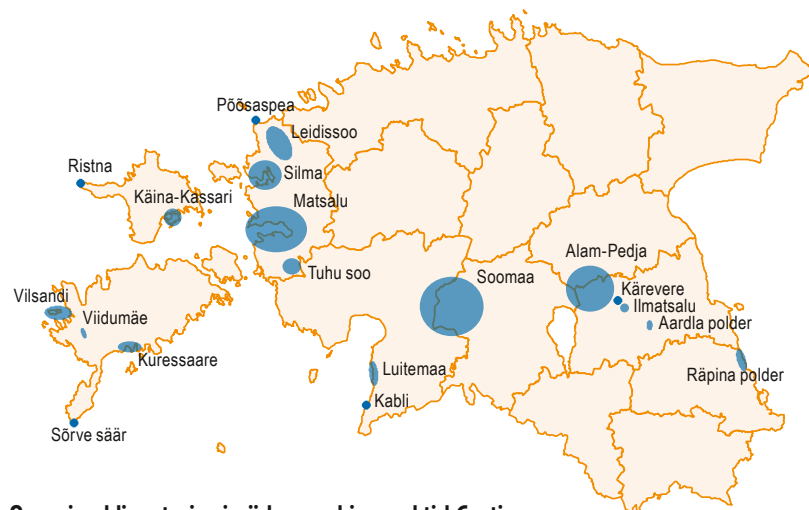
Praegu on Euroopas üle 50 linnuturismiga tegeleva reisieetevõtte ja edasimüüja. Juhtival kohal on kahtlemata Suurbritannia, kus esimesi linnureise välismaale hakati müüma juba üle 40 aasta tagasi. Esimeste regulaarsete linnureisidega Eestisse alustas Soo-

me tuntud reiskorraldaja Finnature 1990ndate keskpaigas. Praeguseks on lisandunud veel 5–6 korraldajat, neist kolm on Eesti ettevõtted. Eesti linnupakettide edasimüüjaid on aga Euroopas juba üle kahekümne. Professionaalseid linnugiide, kes oskavad välismaiseid grupe hea tasemel juhtida, on Eestis praegu umbes 8–10.

Eestis on valdavalt tegemist rühmareisidega. Grupis on tavaliselt 8–12 inimest, kes veedavad siin kuni kümme päeva. Saatjaks on kaasas reisi juht riigist, kust tuldi, ja meie kohalik linnugiid. Varakevadised ja sügisesed reisid toimuvad peamiselt Eesti lääneosas, alates maikuust ka Lõuna-Eestisse. Turistide põhilisteks, nn võtmeliikideks on Eestis metsalinnud, nagu must-toonekurg, konnakotkad, rähnid, händkakk, kanalised jt, kuid ka näiteks kirjuhakk ja kuldhänilane. Kõige olulisemaks siituleku põhjuseks on aga ikkagi läänerrannik kui lindude tuntud läbirändepiirkond.

Asjatundjad arvavad, et järgmisel aastal külastab Eestit lindude vaatlemise eesmärgil ligikaudu tuhat turisti. Mida rohkem hakkab siia saabuma nii grupe kui ka omapäi liikuvaid linnuturiste ja Eestil on suur potentsiaal tõusta üheks Euroopa tuntuimaks linnuturismipaigaks. See suurendab ühtlasi nõudlust kohalike linnugiidide järele, seab rannegemad nõudmised teenuse kvaliteedile ning tõstab ilmselt teravamalt päevakorda ka linnuturismiga seotud eetika ja muud küsimused.

Marika Mann
Estonian Nature Tours

Peamised linnuturismi piirkonnad ja punktid Eestis.

Binokli saladuslik sisu

Väliselt paistab binokkel lihtne vahend – kaks paralleelset, omavahel ühendatud ja mõlemast otsast klaasiga kaetud toru. Binokli eellased umbes sellised kunagi olidki, kuid nende praegused järeltulijad on üsna keerulised ja peened aparaadid, kus palju silmale nähtamatuid, kuid olulisi detaile. Nende detailide rohkus, omadused ja kvaliteet määravad silmani

jõudva pildi kvaliteedi ja tingivad enamasti ka binokli kõrgema hinna. Binoklite erinevus tuleb tavaliselt välja kehvas tingimustes, nt hämaras, eredas päikesepaistes, viimas jne, või pikaajalisel ja aktiivsel kasutamisel. Selle vahe määravad just binokli nähtamatud pisiasjad.

Artikli koostamisel on kasutatud Pentaxi uudislehe materjale.

Photopointi kauplustes on kõik Pentaxi binoklid ja vaatlustorud EOÜ liikmetele 15% soodsamad.

Korpus ja kate

Kallimate binoklite korpus on enamasti kergest ja vastupidavast alumiiniumi või magneesiumi sulamist ja jäiga konstruktsiooniga, odavamatel seevastu mõnikord isegi plastist. Korpus on tavaliselt kaetud kummitaolise või muu veekindla materjaliga. Paremad on materjalid, mis käes ei libise.

Objektiiviläätсед

Läätсед on kumerad või nõgusad „klaasid“, mis määravad binokli suurenduse ja suunavad valgust. Neid on binoklis enamasti 4-7 ja nad on üheks tähtsamaks osaks, mille omadused mõjutavad oluliselt pildi kvaliteeti ja binokli hinda. Läätсед läbides valgus murdub, hajub, peegeldub

ja moonduv, ning kõik see muudab silmani jõudvat pilti. Mida ühtlasemalt ja väiksemate kadudega valgus binokli läbib, seda parem ja tõepärasem on pilt. Seetõttu valmistatakse läätсед erilistest materjalidest ja erilise kujuga. Kallimatel binoklitel tagavad läätсед ühtlaselt hea pildi kogu vaateväljas.

Läätсе vääristused

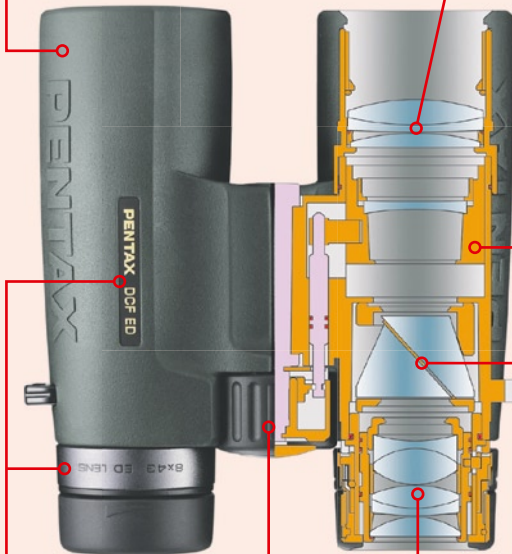
Binokli läätсед ja ka prismade omadusi parandatakse mitmesuguste neile kantavate ainete ja materjalide kihtidega, mis on silmale nähtamatud, kuid mõjutavad oluliselt pildi kvaliteeti. Seda nimetatakse vääristamiseks. Peale selle on kallimate binoklite esiläätсе välimine pool sageli kaetud kas vett-hülgava, udu-, mustuse- või kriipimisvastase või mõne muu kihiga. Läätсед ja prismade vääristamisel on igal tootjal oma saladused.

Gaasid

Odavamatel binoklitel on sees enamasti tavaline õhk, mis põhjustab valguse kadu ja moonustumist. Kvaliteetsematel binoklitel on tühi ruum täidetud gaasiga, enamasti lämmastikuga, mis parandab pildi kvaliteeti ja takistab udu tekkimist läätседele.

Prismad

Prismad on peeglid, mis on binoklis vajalikud selleks, et läätсед läbivate valguskiirte tekitatud pilt oleks silmani jõudes nii horisontaalselt kui vertikaalselt õiget pidi. Binoklites kasutatakse kahte prismade asetuse süsteemi – nn porro- ja katusprismasid (vt prismade joonist). Omaduste parandamiseks on prismad eri kujuga ja nagu läätседki kaetud vääristustega, mis vähendavad peegeldumisel valguskadusid ja moonutusi.

Teravustamiskruvi

See kruvi (mõnel ka plaat) muudab läätсед asendit ja võimaldab pildi silma jaoks selgeks muuta vastavalt silma eripärale või vaadeldava objekti kaugusele. Ühe silma teravust on võimalik ka eraldi reguleerida, enamasti ühe okulaari ümber oleva kruviga.

Okulaariläätсед

Pildi kvaliteedi parandamiseks kasutatakse parematel mudelitel erikujuliselt lihvitud läätсед ning binokli kaalu vähendamiseks kergemaid materjale, seda ka esiläätсед ja teiste binokli osade puhul. Vt ka objektiiviläätсед.

Okulaarikate

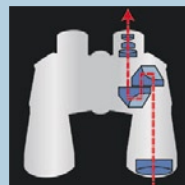
Okulaarikate on enamasti reguleeritav, mis võimaldab seada silma ja okulaariläätсе vahelise kauguse vaatlejale mugavaks. Odavamatel mudelitel on see sageli õhemast kummist, mille serva on võimalik alla keerata, parematel binoklitel liigutatav plastist kate.

Tootja nimi ja binokli mark

Sageli sisaldab binokli marginimi lühendeid, mis näitavad läätсед eriomadusi, vääristusi vm olulist. Nende tähenduse ja teised binokli omadused leiab binokli passist või tootja kodulehelt. Igal binoklil on alati ka vähemalt kaks arvulist näitajat, mis on esitatud korrutisena (nt 10x50). Esimene number näitab siin suurendust ehk seda, mitu korda lähemale binokkel asju „toob“. Teine number näitab objektiivi ehk esiläätсе läbimõõtu millimeetrites. Mida suurem on läätсе, seda rohkem valgust seda läbib, mis on eriti tähtis hämaras vaatlemisel.

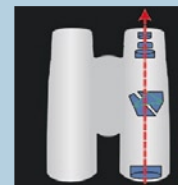
Porroprisma

Okulaar ei asetse objektiiviga samal joonel ehk binokli „torud“ on nurgeti. Selline binokkel on tildiselt odavam, kuid suurem ja raskem ning pildi kvaliteet kehvem.

Katusprisma

Okulaar ja objektiiv on samal joonel ehk binokli „torud“ on sirged. Binokkel on kompaktsem, kergem ja sageli veekindel.

Punaselg-õgija loendustulemustest

Käesoleva aasta juunis korraldati punaselg-õgija transektoendus, mille eesmärgiks oli täiendada teadmisi selle liigi elupaigakasutusest ja asustustihedusest Eestis. Kahjuks osutus loenduse aeg linnusõpradele ebasobivaks või metoodika liiga keeruliseks ning kasutatavaid andmeid laekus vaid kaheksa loendusraja kohta. Selle põhjal ei ole võimalik teha kaugeleulatuvaid järeldusi, kuid saab siiski pildi punaselg-õgija elupaikadest ja asustustiheduse suurest varieeruvusest.

Kaheksal loendusrajal läbisid linnuvaatlejad kokku 64,9 km, kus pesitsejana registreeriti 30 punaselg-õgija paari. See andis keskmiseks asustustiheduseks 9,24 paari/km². Radadele jäänud elupaikadest oli see kõige suurem hooldamata põldudel ja rohumaadel, kõige väiksem puisniitudel (joonis 1). Vaadeldud piirkondadest oli õgijate asustustihedus kõige väiksem Harjumaal Saue püsiseirealal (3,7–5,8 paari/km²) ja kõige suurem Tallinna lennujaama territooriumil (30,9 paari/km²), kus tegutses lähestikku 8 õgijapaari. Punaselg-õgijate suurt tihedust sobivas elupaigas näitab

ka Endel Edula teade Viljandi maakonnast, kus ta leidis tänava vaid paari kilomeetri pikkusel kuusenoorrendiku lõigul seitse õgija pesa.

Kuna linnuhuviliste osavõtt jäi loodetust kesisemaks, väärivad loendajad eraldi äramärkimist: Ülo Väli, Maie Vikerpuur (kaks rada), Vilja Padonik ning Arne ja Eet Tuule (kolm rada). Sama loendusmetoodikat katsetasid noored linnuhuvilised ka EOÜ suvepäevadel Ida-Virumaal.

Aasta linnu tööriühm tänab kõiki loenduses osalenuid ja samuti neid, kelle andmed käesoleva kokkuvõtte raamidesse ei mahtunud.

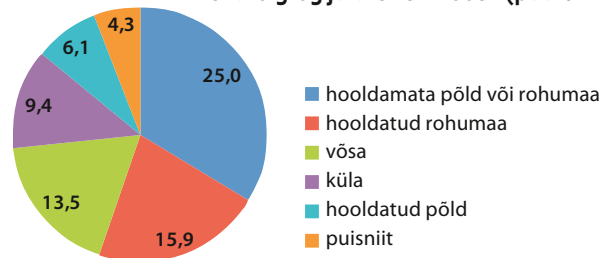
Eet Tuule

Noored punaselg-õgijad. Eesti Looduse fotokonkursi 2010 aasta linnu eripremia.

FOTO: KÜLLI KOUNA

Punaselg-õgija asustustihedus (paari/km²)

Hallõgija talvised elupaigad

Käesoleva aasta jaanuaris ja veebruaris toimus linnuhuviliste abil aasta linnu kodulehe vahendusel hallõgija juhuvaatluste kogumine, et saada rohkem teavet selle liigi talvise esinemise ja elupaigakasutuse kohta.

Kahe kuu jooksul laekus 163 teadet 110 linnuvaatlejalt vähemalt 120 hallõgija isendi kohta. Arvestades, et selle liigi talviseks arvukuseks hinnatakse meil 500–600 isendit, jäi linnuhuviliste silma ette suur osa meie talvistest õgijatest.

Taas hallõgijaid otsima!

Novembri keskpaigas algas taas hallõgijate kohtamisteadete kogumine, mis kestab aasta lõpuni. See annab meile väärtuslikku võrdlusinfot eelmise, erakordselt lumerohe talvega, mil samuti selle liigi vaatlusi koguti. Vaata www.eoy.ee/ogijad ja teata oma õgijast!

Kõige rohkem vaadeldi hallõgijaid Eesti lääneosas: Saaremaal (20 isendit), Läänemaal (18), Pärnumaal (14) ja Harjumaal (13) ehk kokku 54% kõigist vaatlustest. See tulemus oli ka ootuspärane, sest siin on niihästi palju õgijale sobivat kultuurmaastikku kui ka suurem külastatavus linnuvaatlejate poolt. Kõige hallõgijavaesemateks maakondadeks olid Järvamaa (1 isend), Ida-Virumaa (1) ja Võrumaa (2). Neis on, vastupidi, vähe nii linnuvaatlejaid kui õgijale sobivaid maastikke.

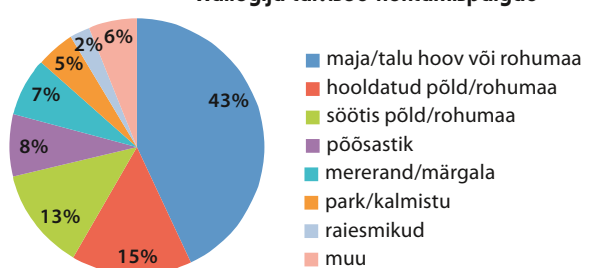
Teavet koguti ka elupaikade kohta, kus vaadeldud hallõgijad tegutsesid. Eelmise talve lumerohkus mõjutas oluliselt hallõgija kombel valdavalt väikestest närilistest toituvate lindude käitumist. Kui tavapärastel kohtab neid talvisel ajal eeskätt kultuurmaastikus, siis aasta esimestel kuudel olid hallõgijad sagedased külalised hoovides ja

asulates: koguni 43% kohtamisteadetest pärines just sealt. Pisut vähem vaadeldi õgijaid nende peamistes talvistes elupaikades – põldudel ja rohumaadel. Hoovidesse meelitasid hallõgijaid inimeste paigaldatud toidulauad, mille läheduses tihasekullid linde varitsemas käisid. Toidulauavärvuliste kimbutamist mainisid mitmed linnuvaatlejad.

Aasta linnu tööriühm tänab kõiki, kes hallõgijate kohta käiva talvise info kogumises osalesid. Põhjalikumat kokkuvõtet tulemustest saab lugeda 2011. a esimesest Hirundost.

Tarvo Valker

Hallõgija talvised kohtamispaigad

Leitud kotkapesa eest makstakse preemiat

Kotkaklubi alustas preemia maksmist kotkaste ja must-toonekure seni leidmata pesade avastamise eest. Tasu saab ka otseselt pesa leidmiseni viiva info eest. Seega tasub leitud suurest pesast teada anda ka siis, kui selle omanikku ei tea, või teatada näiteks pesitsusajal toiduga kindlasse suunda lendavatest lindudest. Preemia suurus on must-toonekure, suur-konnakotka ja madukotka pesa leidmisel 5000 krooni, teiste kotkaste puhul 1000 krooni.

Selle algatuse eesmärk on võimalikult palju meie kotkaste ja must-toonekure pesi kaitse alla võtta. Näiteks arvatakse, et Eestis pesitseva umbes 80 must-toonekure paari pesakohtadest on neljandik teadmata. See liik ja kõik meie kotkad kuuluvad I kategooria kaitstavate liikide hulka. Teated tuleb saata aadressil klubi@korkas.ee või postiga Kotkaklubile aadressil Hauka küla, Valgjärve vald, 63406 Põlvamaa. Vaata ka www.korkas.ee.

Merikotka pesa talvel.

FOTO: URMAS SELLIS

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Virve Ahas 80
Lembit Tihkan 80
Vaike Vaga 70
Kaja Kasemaa 65
Tõnis Nurk 60
Külli Kalamees-Pani 50
Mart Külvik 50

FOTO: ERIKOOGU

**Viljard Tuisk
75**

Viljard Tuisk on mees, keda vähesed teavad, kuid kelle osalemine Eesti Ornitoloogiaühingu tegevuses on

märkimisväärne. Ta on teinud haudelindude punktloendust selle algusest peale ehk 27 aastat järjest ja seda kolmel loendusrajal! Samast ajast on ta osalenud ka keskjalvistel veelinnuloendustel. Tema linnuhuvi algas aga juba koolipoisina Vändras fenoloogiliste vaatlustulemuste ülesmärkimisega, mida ta on jätkanud tänaseni. Lisaks on ta andnud oma panuse uue haudelindude atlase andmete kogumisse ja oli üks ak-

tiivsemaid ka esimese atlase välitöödel aastatel 1977-1982. Viljard on öelnud: „Käin ringi lahtiste silmadega ja oleks patt mitte panna kirja seda, mida enda ümber märkan. Linde vaadeldes otsin vastuseid küsimusele „miks?“. Vastuste otsimine ja leidmine köidabki mind nende juures. Minu lemmiklinnuks on aga hallvares oma nutikuse, kavaluse ja hea mälu.“

FOTO: MARTIN KÄSPER

FOTO: ROBERT PEKKARINEN

Postkastist

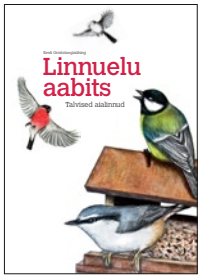
Soome linnuhuviline Robert Pekkarinen nägi veebruaris Saaremaal Sõrve säärel hallõgijat, kes toitus metskitse korjusest. See on väga haruldane juhtum, sest raipe kasutamist toiduks ei ole hallõgijate puhul teada. Küllap sundis teda selleks erakordselt talvest tingitud toidunappus ja nälg.

Nuputa

Eelmise numbril nuputaja pildil oli jäälind (*Alcedo atthis*). Ühtlaselt musta noka järgi võib arvata, et tegemist oli isaslinnuga, emaslinnul on alanokal näha punakat värvust. Jäälindude pesitseb Eesti jõgede ja järvede ääres 100-500 paari, talveks jäävad neist meile vähesed. Õige vastuse eest saab raamatu „Sookurg“ auhinnaks Ülle Kaasik. Uuele ülesandele ootame vastust 1. märtsiks aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loosime auhinnaks raamatu „Linnuelu aabits. Talvised aialinnud“.

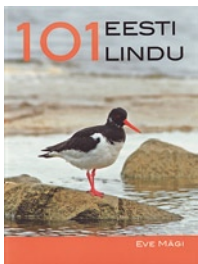
Linnuhvilised soovivad

Linnuuehu aabits. Talvised aialinnud. Eesti Ornitoloogiaühing. Koostaja Riho Kinks. Kirjastus Menu, 2010. 64 lk.

Nagu pealkiri ütleb, on see raamat lindudest, keda võib talvel kohata koduaias ja toidumajade juures. Veelindudest siin juttu pole. Esmakordselt on teadmised talvistest aialindudest ja nende toitmisest kokku võetud ühte raamatusse. Lisaks juhiste, kuidas linde toita, toitu valida ja toidumaja ehitada, leiab siit teavet selle kohta, kas ja miks on vaja linde üldse toita, miks linnud rändavad ning kust tulevad meie talvised aialinnud.

Muu hulgas saab teada sedagi, et rasvatihane ja vares on samuti rändlinnud. Raamatus on ka meie kolmekümne tavalisema talvise aialinnu tutvustused ja joonistused. Raamatu on illustreerinud aasta lind 2009 joonistusvõistluse võitja Kerli Toode. Raamatu soodushind EOÜ-s on 130 krooni.

101 Eesti lindu. Eve Mägi. Kirjastus Varrak, 2010. 224 lk.

Raamatu autor, tuntud kauaaegne Matsalu ornitoloog ja EOÜ liige, ütleb: „Raamatus kirjeldatud 101 lindu ei ole meie linnustikus millegi poolest tähtsamad kui ülejäänud, kuid nendega olen oma elus rohkem kokku puutunud ja nendega on mul tekkinud mingi side. Püüdsin need lood esitada võimalikult lihtsalt ja huvitavalt, liialdamata teadusliku terminoloogia ja keeruliste mõistete, kuid andes samas lindude kohta piisavalt teavet.“ Igale valitud liigile on raamatus pühendatud kaks

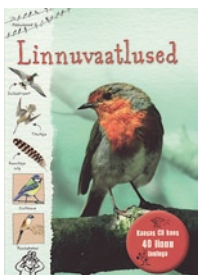
lehekülge koos fotoga, millest enamiku on teinud samuti Matsalu inimesed. See ilusa kujundusega raamat on linnuhvilise riivil teretulnud täiendus.

Europardi talvekodu ja teisi linnujutte. Tarvo Valker. Kirjastus Huma, 2010. 64 lk.

Pisut kahtlusi tekitava pealkirjaga raamatus on tõepoolest juttu ainult lindudest. Europardi nime on saanud kaanel nähtav kirjühak. Autor, Läänemaa tuntud linnumees ja EOÜ liige, on tutvustamiseks raamatusse valinud 16 Lääne-Eestile iseloomulikke linnuliiki ja ühe liigirühma (kahlajad). Üsna põhjalikult tehakse juttu kõigi nende elupaikadest, käitumisest jm, sekka meenutusi autori enda kohtumistest nende liikidega. Eraldi on tähelepanu pööratud looduskaitsele küsimustele. Kuigi

raamatus on rohkelt fotosid nii autorilt kui tuntud loodusfotograafidelt, ei ole see siiski kaunis pildialbum, vaid mõeldud pigem lugemiseks.

Linnuvaatlused. Susanna Davidson jt. Tõlkinud Jaanus Elts. Kirjastus Koolibri, 2010. 80 lk. Kaasas CD.

See Suurbritanniast pärit raamat on otsekui linnuvaatleja kiirkursus, mis annab lühivälja kõigest, alates lindude vaatlemisest ja binokli kasutamisest kuni lindude laulu, käitumise ja määramiseni. Sinna vahele mahuvad lühikesed õpetussõnad lindude talvisest toitmisest, pesakastehitusest jm. Raamatu teise poole moodustavad joonistused ja elupaikade kaupa jaotatud lühinfo rohkem kui 130 linnuliigi kohta, kellest küll mitmed võõramaised. Kuigi kõigi teemade ja liikide kohta on

teavet tõesti väga lühidalt, leiab siit igauks ilmselt midagi huvitavat ja kasulikku. Raamatuga on kaasas ka CD 40 linnu lauluga. Raamatu soodushind EOÜ-s on 140 krooni.

Remo Savisaare linnukalender 2011. Kirjastus Sulemees, 2010.

Tuntud loodusfotograafi Remo Savisaare kaunite linnufotodega seinakalender erineb tavapärasest selle poolest, et sisaldab viiteid Eesti Ornitoloogiaühingu saabuvalle 90 aasta juubelile ning et kalendris on vastavate kuupäevade kohal meeldetuletus linnuvaatluspäevade, EOÜ suvepäevade jt lindudega seotud sündmuste kohta. Kalendriga saab tutvuda internetis aadressil <http://kalender.moment.ee>. Kalendri soodushind EOÜ kontorist on 40 krooni.

Ostes trükiseid EOÜ-st, toetad ühingu tegevust ja Eesti linnukaitset!

Löö kaasa!

■ Kesktalvine veelinnuloendus toimub seekord 8.-23. jaanuarini, kesksed loenduspäevad on 15.-16. jaanuar. Huvilised saavad juhised ja abimaterjalid internetist EOÜ kodulehelt või koordinaatorilt: leho.luigujoe@gmail.com, 507 9713.

■ Talvine aialinnuvaatlus TALV 2011 toimub 29.-30. jaanuaril 2011. Osalemisjuhised ja muu vajalikku saab aialinnuvaatluse kodulehelt www.eoy.ee/talv või Aarne Tuulelt, 58 002 869.

Kroonika

■ 2.-3. oktoobril olid rahvusvahelised linnuvaatluspäevad Birdwatch 2010. Eesti Ornitoloogiaühingule laekus täpselt sada vaatlusanketi, mille koostamisel oli osalenud vähemalt 270 inimest. Kokku vaadeldi üle 310 000 isendi 170 liigist, mis on linnuvaatluspäevade ajaloo rekord. Koguni 63% kõigist vaadeldud lindudest moodustasid lagled ja haned, kuid kohati ka mitmeid haruldusi, nagu kuld- ja vööt-lehelind, tundrakaur, punakael-lagle, vööt-käbilind jt. Vaatluspäevade kokkuvõtet saab lugeda EOÜ kodulehelt.

FOTO: MARI KOSE
3. oktoobril Kabli linnujaamas püütud kuld-lehelind (*Phylloscopus proregulus*).

Üritused

Traditsiooniline EOÜ aastalõpu koosviibimine toimub 22. detsembril kell 18 Tartus Baeri maja saalis (Veski 4). Hannes Pehlak, Ülo Väli, Lauri Saks, Kalev Rattiste ja Peeter Hõrak räägivad Brasiilia loodusest ja Brasiilia väikelinnas Campos do Jordões toimunud ornitoloogiakongressist. Järgneb oleng tee ja kohviga. Oodatud on kõik EOÜ liikmed ja sõbrad.

Eesti Ornitoloogiaühing
Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud Keskkonnainvesteeringute Keskus, www.loodusemees.ee ja www.rspb-images.com

Küljendus: Eesti Loodusfoto

